

IN MEMORIAM

VLADIMIR ARZENŠEK

1932—1989.

Na putu iz Ljubljane prema Celju, već u Štajerskoj, nalazi se veleki znak na raskršću za Velenje. Svaki mladi sociolog mora tu skrenuti da iz bliza pogleda taj svijetli primjer socijalističkog razvoja. Velenje je novo, bijelo, čisto, planirano, sunčano, s najboljim dječjim vrtićima, s uspješnim tvornicama, izuzetnim direktorima... A samo nekoliko kilometara dublje u kotlini je Šoštanj. Šoštanj je star. Prvo što čovjek od njega ugleda su ogromni dimnjaci elektrane i tek naknadno ispod njih razazna mali grad. Šoštanj je bio grad kad Velenja nije bilo, Šoštanj je nekada bio općinsko središte i na starinskom glavnom trgu se nalazi barokna zgrada u kojoj je bila općina. Danas je u njoj starački dom.

Vlado Arzenšek se rodio u Šoštanju i izabrao da bude obilježen tom činjenicom. No budući da ni u čemu nije bio konvencionalan, onda ga ni to nije moglo označiti na običan način, tako da na primjer postane militantni štajerac; umjesto toga razvio je nesavladivu antipatiju prema nepravdi i uništavanju i to svakom uništavanju: ljudi, gradova, uspomena i iznad svega uništavanju zdrave pameti. Prodirao je u srž svakog predmeta svog promišljanja bez vrludanja, najkraćom ravnom linijom i kad bi u tekstovima ili izlaganjima iznosio svoje spoznaje o skrivenoj biti nekog problema kojim se bavio, njegove bi interpretacije uvijek izgledale kao jedino moguće i tako očite da je gotovo neshvatljivo da se nitko prije njega toga nije dosjetio. U ovoj crti genijalnosti bio je jedinstven među jugoslavenskim sociolozima

Ako je uopće moguće za nekoga tako izuzetne inteligencije reći da je u nečemu fanatičan onda je on bio fanatik osobnog integriteta, u prvom redu svog vlastitog, a onda i prava svakog pojedinca na taj integritet. U skladu s tim izabrao je i područje svog teorijskog bavljenja: problem alijenacije. Za to se opremio svim oružjem, budući da je na Univerzi u Ljubljani studirao pravo, slavistiku, filozofiju i psihologiju i na kraju 1962. g. diplomirao iz kliničke psihologije.

Doktorirao je s disertacijom **Realistični in nerealistični konflikti v industriji**. U toku gotovo cijele svoje profesionalne karijere radio je kao sociolog. Već ovaj pripremni put je tako tipični Vlado — uvijek nekoliko koraka ispred vremena. Postmoderno poimanje obrazovanja i profesije u kasnim pedesetim godinama kada su se svuda oko njega profesije u društvenim znanostima još dlijetom odvajale od dnevne politike i partijske propagande. Njegova škola je bio jedan dobar trening u prikupljanju i sistematiziranju znanja i upoznavanje s karakteristikama profesionalne djelatnosti.

Njegovo znanje i razumjevanje je bilo bogatstvo koje je stvorio sam.

Do problema alijenacije je došao istražujući mehanizme funkcioniranja kolektivnog odlučivanja u jugoslavenskoj industriji i konflikte koji se u tom okviru javljaju. Počeo je u Višoj školi za organizaciju u Kranju (1962.—1970.) gdje je po vlastitim riječima stekao najviše praktičnog iskustva u sociološkom zanatu. U tom razdoblju je bio jedan od rukovodilaca istraživanja o

strukturi kadrova u Sloveniji koju je provodio Republički zavod za zapošljavanje Slovenije. To je bilo prvo istraživanje u Jugoslaviji koje je pokušalo snimiti situaciju na tržištu radne snage. Od 1970. g. do 1976. g. radio je kao viši znanstveni suradnik u Centru za istraživanje lokalnih zajednica i radnih organizacija pri Fakultetu za sociologiju, političke nauke i novinarstvo Univerze u Ljubljani. U decembru 1976. g. izbačen s grupom svojih kolega s tog fakulteta pod optužbom čija centralna točka ih je teretila za apstraktni humanizam. Koliko je taj sam čin i postupak bio orvelianski apsurdan, toliko je osnovna poanta optužnice bila točna. Pod punom odgovornošću izjavljujem da je Vlado Arzenšek bio apstraktni humanist. On je svojim cjelokupnim teorijskim radom, izborom tema empirijskih istraživanja, svojim osobnim i profesionalnim stavom principijelno i dosljedno afirmirao humanističnu poziciju; istovremeno se nepokolebljivo zalagao za nepovredivost autonomije pojedinca i izigravao ruglu konkretni humanizam države koja nastoji da se praktično pozabavi svakim tko pod datim okolnostima nije potpuno sretan. U razdoblju na FSPN-u Arzenšek se bavi s dvije osnovne teme: konfliktima i interesnom strukturom zaposlenih u radnim organizacijama. Obe ove teme ga vode direktno do problema otuđenja u radu kojim će se baviti od dolaska na Institut za sociologiju (Univerza u Ljubljani) 1977. g. do svoje smrti u septembru 1989. g. Kao rezultat tog interesa pojavit će se monografija u pet svezaka pod naslovom **Oslobođenje rada** koju je izdao Institut za sociologiju Univerze u Ljubljani i niz članaka i publikacija. Materijal prikupljen u tim istraživanjima poslužit će i za jednu od najboljih knjiga objavljenih kod nas na tu temu — Arzenšekovu **Strukturu i pokret**, kao i za njegov doprinos u knjizi koju je objavio zajedno s Veljkom Rusom **Rad kao sudbina i kao sloboda**.

U 26 godina svog profesionalnog rada Arzenšek je objavio oko 60 studija, knjiga, članaka i stručnih publikacija. Osim u domaćim stručnim udruženjima, aktivno je učestvovao u radu Međunarodnog udruženja za sociologiju i održao referate na kongresima tog udruženja '74, '78, '82, i '86. Do kraja je ostao vjeran svojoj osnovnoj preokupaciji i afirmirao se kao najistaknutiji istraživač otuđenja kod nas. No istovremeno je u svom radu pratio nove teme i zadatke koji su se javili na društvenom obzoru pa je tako učestvovao svojim radovima u aktualnim raspravama o civilnom društvu i poslužio kao jedan od glavnih konzultanata u formiranju prvog nezavisnog sindikata strojovođa u Sloveniji.

Vlado Arzenšek je objavio četrnaest radova u kojima se bavi specifično problemom samoupravljanja, a ipak je u svojoj autobiografiji koju je priložio molbi za izbor u zvanje znanstvenog savjetnika mogao napisati: »Godine 1980. bio sam evidentiran kao kandidat za člana samoupravnog organa na Institutu za sociologiju. Osnovna organizacija SK nije podržala moju kandidaturu i svoj stav je bez argumenata iznijela u javnost. Od tada odbijam rad u samoupravnim organima. U svojoj mjesnoj zajednici pomoćnik sam načelnika štaba civilne zaštite«. Ponovno tipični Vlado — kombinacija nepopustljivosti pred glupošću i autoironije tako specifično njegova da je gatovo nevjerojatno da se poslije toga ne čuje onaj smijeh kroz mumljanje sa zatvorenim ustima.

Realno gledano mala je šansa da ćemo za našeg života imati još jednog društvenog znanstvenika i čovjeka kakav je bio Vlado Arzenšek. Optimistički gledano, rijetka je sreća da smo ga imali.

Vesna Pusić